

PRIKAZI IZ LITERATURE

Inž. Đorđe Momčilović,

SABRANI RADOVI

Izdanje »Agronomskog glasnika«, Zagreb 1966.

Ova knjiga govori o mukotrpnom razvoju naše poljoprivrede, a plod je napora i rada pokojnog inženjera Đorđa Momčilovića. U njoj ne treba tražiti velika teoretska otkrića. Ona je sastavljena od članaka, govora, intervjua i izvještaja, ali sve to kada se skupi prezentira cjelovitu sliku nastojanja da se naša poljoprivreda izvuče iz vjekovima ukalupljenog seljačkog načina proizvodnje. Dosta je postignuto, napor je urodio plodom: stvorene su stručne službe po općinama (bivšim kotarima), ispitane su mogućnosti za povećanje proizvodnje, utvrđeni su maksimalni kapaciteti biološkog materijala kod nas, agronomi su dobili konkretne poslove i prestali su biti isključivo savjetodavci koji gledaju u nebo i strepe zajedno sa seljacima za ljetinu. Sada su oni dobili drugu funkciju: agronomi su stručni ljudi, koji, znajući recepte za proizvodnju, treba da čvrsto kontroliraju sve faktore proizvodnje, da je sigurno vode, obavljajući istovremeno ključne i odgovorne poslove sami. Provjeravajući teoriju u praksi, agronomi treba da ocijene šta je realno, a šta nije, da prisustvuju svakoj operaciji, kako bi se potpuno stručno obavila, da nauče radnike kako što kvalitetnije obavljati razne poljoprivredne radove, da bi mogli ne samo povećati proizvodnju nego istovremeno poboljšati i svoj materijalni položaj.

U tom procesu napuštanja starog načina proizvodnje i stjecanja iskustva u modernoj proizvodnji, Đorđe Momčilović predstavlja primjer agronoma koji traži više nego što se može odmah postići. To je možda sasvim razumljivo, jer nekad jedino takav oštro izražen stav može biti prava protuteža skeptičnim shvaćanjima dosta velikog broja agronoma, koji previše poklanjaju pažnju prirodnim činiocima, ne vjerujući mnogo u to da se oni mogu savladati i kontrolirati. No to je ipak nužno i agronom bi morao dugo vremena da provede u radničkom kombinezonu sa zasukanim rukavima,

da bi mogao da sazna da li u naporu za veće prinose prepreku čine prirodni uvjeti ili neznanje samog proizvođača, da sistematski sinhronizira sve faktore proizvodnje u određenom momentu. Taj životni napor u organiziranju rada na eksperimentiranju da bi se otkrio »nemušti« jezik prirode i »labave« karike u procesu rada u svakoj regiji, napor da se pronađu metode da se te karike ojačaju, da se proizvodni proces raščlani, isplanira i da se sigurno vodi ne dopuštajući slučajnosti ni najsitnije elemente operacije — taj napor može da se mjeri s vrijednošću rada na fundamentalnom naučnom istraživanju. Nauka sa svojim vrijednim receptima ali bez načina i mogućnosti da se oni primijene i postanu svakodnevna praksa u proizvodnji, ne vrijedi ništa, ona je utopija. Zato je isto toliko važno pronaći način da se svaka naučna istina provjeri, da se utvrdi njena korisnost i značaj. Npr. ništa ne vrijedi recept o gnojidbi i dubokom oranju za prinos pšenice od 50 mtc/ha ako se ne postigne 600 razvijenih biljaka na kvadratnom metru. A da bi se to postiglo treba znati koliko zrna, a i mladih biljaka, propada u toku zime zbog vlage i hladnoće. Tek se sada sa sigurnošću zna koliko zrna treba baciti po jedinici površine, da bi se dobio željeni sklop. Dalje treba znati i druge elemente sjetve: kvalitet sjemena, koji sadrži puno relevantnih faktora, zatim kvalitet zemljišta za koji je vezana dubina sisanja, rok sjetve i izbor sijačice. Sijačica opet ima veliki broj važnih faktora čime se mjeri njena adekvatnost za određeni teren i kvalitet zemljišta. Kada se završi operacija sjetve treba dalje posmatrati kako sjeme klija, kako niče (u kome roku), da li je mlađa biljka »gladna«, je li otporna, kako je prihraniti da zimu lakše savlada, a svoje biogene procese što manje zaustavlja, ali i da ih previše ne razbukta, itd. Dakle, proizvodnju treba znati u detaljima, nad njom treba stručna služba da bdi. To je novi stil rada za koji se Momčilović zalaže u knjizi, to izgrađuje novi profil agronoma koji nije ništa drugo do radnik u poljoprivredi, koji ima najveće teoretsko znanje, pa mu se zato povjerava i organizacija, ali se od njega traži da **garantira proizvodnju**. Tu smo sada stigli do najvažnijeg: garantirati proizvodnju može samo iskusan majstor proizvodnje. Autor daje svoje mišljenje kako agronom to može postati i između ostalog navodi da nauku treba dobro poznavati i stvarati uvjete da se ona što više primjenjuje.

Na početku takvog rada, za koji se autor i svojim položajem borio, izbile su na vidjelo tri najvažnije stvari. Prvo, naša nauka nije dovoljno razvijena, jer mnogi elementi u ciklusu proizvodnje nisu bili ispitani; drugo, agronomi općeg znanja na početku rada u određenoj proizvodnji pokazuju se kao neznalice, jer ne poznaju sve detalje proizvodnje pa je onda ne mogu sigurno ni voditi; i treće, poljoprivredni radnici kao neposredni izvođači proizvodnih operacija treba isto da imaju neko znanje da bi mogli ope-

racije kvalitetno obaviti. Ako svakom učesniku u radu nije jasno zašto se to tako radi, tko je zadužen za ispunjenje predviđenih rokova, kakve su posljedice ako se to tako ne izvrši, onda se u proizvodnji ne može postići uspjeh. To bi bila »nesvjesna« amaterska i rizična proizvodnja. Onda se postavlja pitanje da li da društvo ulaže u takvu proizvodnju, da li joj odobravati kredite?

Rezultat takvog saznanja bio je: treba stvoriti stručne službe od uskih specijalista, koje će biti u stanju da kolektivno ispituju maksimalne kapacitete i uopće kvalitete biološkog materijala proizvodnje. Kada se poznaju maksimalni kapaciteti, onda se zna u kom pravcu treba voditi borbu da se dobije maksimalna rentabilna proizvodnja. Da se to ne bi odvijalo kao stihija stvoren je i Centar za primjenu nauke u poljoprivredi. Fakultetima je sugerirano da stvaraju agronome specijaliste, a krupnim imanjima i komunama da osnivaju kurseve i škole za kvalifikaciju radnika u poljoprivredi.

Time je u poljoprivredi počela nova faza, koju Momčilović naziva epoha »tehnologije poljoprivredne proizvodnje«. To u stvari označava težnju da se poljoprivreda svojim razvitkom približi industriji koja odavno radi po utvrđenoj i sigurnoj tehnologiji. Autor se kroz čitavu knjigu za to zalaže. On smatra da se s povećanjem znanja proizvođača i tehnike proizvodnje može doći do sigurne tehnologije, a s tim i do sigurne i rentabilne poljoprivredne proizvodnje.

Princip »svjesne« maksimalne i garantirane proizvodnje« ostaje uvijek aktuelan za našu krupnu socijalističku poljoprivredu. Autor je naznačio da ga treba shvatiti dijalektičkim jer dok je jedan prinos jučer bio maksimalan, danas on dostignut postaje normalan, a neki drugi je maksimalan za koga treba tražiti nove metode, novu tehnologiju da se postigne. Ovaj princip, međutim, tek je djelomično našao svoju primjenu na socijalističkom sektoru. Za individualni sektor poljoprivrede još nije pronađen način da prinosi kontinuirano rastu, bar do one visine koja bi oslobodila našu zajednicu uvoza poljoprivrednih proizvoda. Mnogo je faktora koji to uvjetuju, ali jedan od njih je sigurno i neznanje proizvođača, a možda i njihova neorganiziranost i nedostatak forme kroz koju bi nauka bila zastupljena u proizvodnji.

Kooperacija kao jedna od takvih formi je prihvatljiva. No ona ima svoja ekonomska ograničenja i ne može da zahvati baš sve kategorije proizvođača i svaki teren. Zato bi bilo veoma korisno da se ispituju svi faktori individualne proizvodnje, da se pronađu »labave karike« i pronađe metod za svaku regiju.

Ispočetka su se poljoprivredne stanice bavile s proizvodnjom na individualnom sektoru ali danas one, koliko ih je ostalo, imaju pretežno druge

zadatke. Socijalistički sektor je u povećanju proizvodnje otišao dosta daleko. Sada bi i individualni sektor trebao povećati proizvodnju. U tom smislu knjiga »Sabrani radovi« inž. Đ. Momčilovića sadrži veoma korisne i stimulative ideje i prijedloge, te je utoliko ona aktuelna i instruktivna za sve naše kadrove koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom. Mi je ovdje registriramo zato što dobrim dijelom raspravlja o profilu stručnih ljudi u poljoprivredi — toj motornoj snazi od koje mnogo zavisi napredak u organizaciji i proizvodnim rezultatima na poljima.

Tomislav Živković

(Preštampano iz časopisa »Sociologija sela« br. 13—14 Zagreb, 1966).